

РІШЕННЯ № 148

Про поважність причин неявки адвоката в судове засідання, слідчі дії, тощо під час воєнного стану

«16-17» листопада 2022 року

м. Мукачєво

Рада адвокатів України, розглянувши звернення Голови Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності Національної асоціації адвокатів України Клочкова В.В., а також звернення адвоката Нікітюк К.О. про надання роз'яснення щодо неприбуття адвоката в судове засідання у зв'язку з оповіщенням «Повітряна тривога» та іншими обставинами, спричиненими воєнним станом, встановила наступне.

У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України прийнято Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», що затверджений Законом України від 24 лютого 2022 року № 2102-ІХ «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні».

Станом на сьогодні, згідно з Указом Президента України від 07 листопада 2022 року № 757/2022 «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні», затвердженим Законом України від 16 листопада 2022 року № 2738-ІХ «Про затвердження Указу Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні», строк дії воєнного стану в Україні продовжено з 05 години 30 хвилин 21 листопада 2022 року строком на 90 діб.

Згідно з частиною першою статті 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності,

а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Статтею 3 Конституції України встановлено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Слід зазначити, що пріоритет права особи на життя, здоров'я та безпеку визнається усіма цивілізованими народами і націями та є загальним спадком європейської правової традиції. Обов'язок щодо забезпечення цього права на території України покладено на Державу Україна.

Відносини, пов'язані із захистом населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, реагуванням на них, функціонуванням єдиної державної системи цивільного захисту, та визначення повноважень органів державної влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, прав та обов'язків громадян України, іноземців та осіб без громадянства, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності регулює Кодекс цивільного захисту України.

Згідно зі ст. 7 Кодексу цивільного захисту України цивільний захист здійснюється за такими основними принципами, зокрема, гарантування та забезпечення державою конституційних прав громадян на захист життя, здоров'я та власності, а також виконання у воєнний час норм міжнародного гуманітарного права.

Кожного дня відбуваються ракетні обстріли з боку ворога по території України, які створюють ризики для життя та здоров'я громадян, в тому числі адвокатів.

Відповідно до алгоритму дій, передбаченого чинним законодавством України у сфері цивільного захисту, у разі отримання сигналу «Повітряна тривога» необхідно негайно прямувати до найближчої захисної споруди (сховища, підвального приміщення, паркінгу, тощо).

В умовах воєнного стану здійснення адвокатської діяльності стало небезпечним на багатьох територіях України, однак адвокати продовжують виконувати свої професійні обов'язки, у тому числі надають правову допомогу громадянам.

Згідно зі ст. 42 Правил адвокатської етики, затверджених 09 червня 2017 року Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року зі змінами, представляючи інтереси клієнта або виконуючи функцію захисника в суді,

адвокат зобов'язаний дотримуватися вимог чинного процесуального законодавства, законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність, про судоустрій і статус суддів, іншого законодавства, що регламентує поведінку учасників судового процесу, а також вимог Правил.

Рада суддів України, своїм рішенням від 05 серпня 2022 року № 23, звернула увагу керівників органів та установ системи правосуддя, суддів на недопустимість ігнорування сигналів повітряної тривоги або інших сповіщень про небезпеку, які надходять від органів управління цивільного захисту.

У той же час, за повідомленням Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності НААУ, на адвокатів надходять численні скарги про притягнення останніх до дисциплінарної відповідальності відповідно до частини першої ст. 324 Кримінального процесуального кодексу України.

З огляду на наведене, Рада адвокатів України звертає увагу на наступне.

Згідно приписів частини другої ст. 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокат України здійснює адвокатську діяльність на всій території України та за її межами, якщо інше не передбачено міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, або законодавством іноземної держави.

Важливими гарантіями забезпечення професійної діяльності адвоката є: п. 6 частини першої ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» - життя, здоров'я, честь і гідність адвоката та членів його сім'ї, їх майно перебуває під охороною держави, а посягання на них тягнуть відповідальність, передбачені законом; та п. 7 частини першої ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» - адвокату гарантується право на забезпечення безпеки під час участі у кримінальному судочинстві в порядку, встановленому законом.

Гарантії адвокатської діяльності також встановлено Основними положеннями ООН про роль адвокатів (Прийняті VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам у серпні 1990 року), де зазначено, що там, де безпека адвокатів перебуває під загрозою у зв'язку з виконанням професійних обов'язків, вони мають бути адекватно захищені властями.

Згідно з частиною другою ст. 5 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» держава створює належні умови для діяльності адвокатури та забезпечує дотримання гарантій адвокатської діяльності.

Тобто держава, поклавши на адвокатів обов'язок щодо надання професійної правничої допомоги, повинна гарантувати адвокатам і безпечно здійснення таких обов'язків.

Наразі адвокати, ризикуючи життям та здоров'ям, здійснюють діяльність у надзвичайно складних умовах, зокрема, продовжують виконувати свої професійні обов'язки та надають правову допомогу громадянам. Таким чином, робота адвокатів жодного дня не припинялася, навіть у період воєнного стану.

У той же час суди в непоодиноких випадках, після оголошення повітряної тривоги продовжують слухати справу або роблять перерву в розгляді справ до закінчення сигналу «Повітряної тривоги» та продовжують розгляд, незважаючи на обставини воєнного стану, зокрема, не забезпечують укриття для учасників процесу, а також не враховують початок комендантської години.

Необхідно врахувати, що відповідно до пункту 5 частини першої ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокату гарантується рівність прав з іншими учасниками провадження. Враховуючи законодавчо закріплені засади рівності прав з іншими учасниками провадження, необхідно утвердити таку рівність й щодо права на забезпечення безпеки адвокатів, який мають працівники суду та правоохоронні органи.

Адвокати не належать до категорій осіб, яким дозволено перебувати на вулицях та в інших громадських місцях під час комендантської години, тому пересування у нічну пору доби, під час дії комендантської години, без порушення правил громадського порядку є неможливим. Така обставина створює додаткові труднощі у відвідуванні та вчасному прибутті адвоката до зали судового засідання, яка знаходиться у місті іншому від місцезнаходження адвоката.

Слід зауважити, що адвокатська діяльність здійснюється на всій території України, для надання правничої допомоги, для забезпечення участі в слідчих діях, досудовому розслідуванні, судовому засіданні адвокати змушені переміщатись як у межах одного населеного пункту, так і в інші населені пункти чи області.

Наведені та інші фактори створюють в умовах воєнного стану додаткові ризики загрози життю адвокатів, оскільки час необхідний на прибуття до приміщення суду, правоохоронних органів, тощо, може збігатися з оголошенням «Повітряної тривоги».

Також доцільно враховувати, що небезпека пов'язана з воєнним станом, зокрема сигнал «Повітряна тривога», може відбуватись в різних містах, районах, областях України, як одночасно, так і в різний час, а її тривалість

може не збігатися з тривалістю у місці проведення судового засідання, слідчих дій, тощо та місцем перебування адвоката, що зі свого боку призводить до неможливості взяти участь у судовому засіданні через дотримання адвокатами правил безпеки та неможливості прибути в процес вчасно.

Варто зазначити, що тривалість повітряних тривог не можливо передбачити. А в зв'язку з останніми масовими ракетними атаками тривалість повітряних тривог значно збільшилась, що унеможливує прибуття адвоката в судове засідання, в органи досудового розслідування, адміністративної юрисдикції тощо.

Рада адвокатів України бере до уваги, що нормами процесуальних кодексів України передбачена можливість участі учасників у справі у судовому засіданні в режимі відеоконференції.

Ризики технічної неможливості участі в відеоконференції поза межами приміщень суду, переривання зв'язку тощо несе учасник справи, який подав відповідну заяву.

Втім, у зв'язку із збільшенням кількості ракетних ударів по об'єктах критичної та цивільної інфраструктури, торгових та бізнес центрах, житлових будинках виникають перебої зі світлом, аварійні та планові відключення електроенергії, що безперечно впливає на якість або відсутність зв'язку.

Рада адвокатів України акцентує увагу, що відповідно до пункту 3 частини першої статті 138 КПК України, однією з поважних причин неприбуття особи на виклик є обставини непереборної сили, у тому числі військові події та інші подібні обставини. Тому є достатні підстави вважати, що обставини, які пов'язані із запровадженням воєнного стану, в тому числі сигнал «Повітряна тривога», втрата інтернет-зв'язку чи електроенергії під час участі в відеоконференції є обставинами непереборної сили, що є поважною причиною для неприбуття адвокатів в судове засідання, слідчі дії, в органи досудового розслідування, адміністративної юрисдикції тощо.

З огляду на наведене, Рада адвокатів України, врахувавши пропозиції Голови Ради адвокатів України Ізовітової Л.П., представника Хмельницької області у складі Ради адвокатів України Каденко О.О., представника Рівненської області у складі Ради адвокатів України Лазарчук Г.В., представника Луганської області у складі Ради адвокатів України Колесникова І.В., Голови Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Вилкова С.В., обговоривши питання надання правової допомоги адвокатами, у тому числі їх участь у судових процесах, в умовах воєнного стану, керуючись статтею 55 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську

діяльність», Положенням про Раду адвокатів України, Регламентом Ради адвокатів України, **вирішила:**

1. Вважати поважною причиною неприбуття чи припинення участі адвоката в судових засіданнях або неявку адвоката до інших органів у яких він бере участь задля надання правової допомоги, якщо це зумовлено наслідками війни (повітряна тривога, відсутність електрозабезпечення, неможливість використання транспорту, ракетна атака чи інше збройне ураження території, де знаходиться адвокат та/або відповідний орган, а також окупація вказаної території тощо). Такі дії адвоката не є порушенням Правил адвокатської етики.
2. КДКА регіонів та ВКДКА враховувати пункт 1 цього рішення під час розгляду/перегляду дисциплінарних справ щодо здійснення адвокатської діяльності в умовах воєнного стану.
3. Рекомендувати регіональним органам адвокатського самоврядування звернутись до територіальних управлінь Державної судової адміністрації України з проханням повідомити місця укриттів або, у разі їх відсутності, визначити безпечне місце перебування учасників судового процесу під час повітряної тривоги.
4. Доручити Голові Ради адвокатів України, Національній асоціації адвокатів України Ізовітовій Л.П. повідомити Раду суддів України та правоохоронні органи про прийняте рішення.
5. Секретарю Ради адвокатів України про прийняте рішення повідомити ради адвокатів регіонів та на офіційному вебсайті Національної асоціації адвокатів України.

Голова Ради адвокатів України

[підпис]

Л.П. Ізовітова

Секретар Ради адвокатів України

[підпис]

І.В. Колесников